

Eesti Psühholoogide Liidu eetikakoodeksi saamise ja kasutamise lugu.

Kui 1989.a. aprillikuul 14 EPL-i asutajaliiget esimest korda kokku tulid (EPL, 1989), kirjutas igaüks paberitükile, keda millises funktsioonis ta näha soovib. Kui need paberid kokku võeti, selgus enamuse soov, et EPL-i president oleks Jüri Allik. Samuti selgus, et EPL-il peaks olema Aukohus ja selle liikmeteks Mare Pork, Arno Baltin ja Maie Kreegipuu. Põhjendusi oli mitmesuguseid, sealhulgas veendumus, et kui üldse leidub kolm psühholoogi, kes suudavad ühele arvamusele jõuda, siis nemad need on.

EPL-i asutamiskongress volitas EPL-i Aukohut välja töötama aukoodeksi. Tutvunud olemasolevatega, tõlkis Aukohus ära APA (Ameerika Psühholoogide Assotsiatsiooni) koodeksi ja avaldas selle EPLi- toimetistes (EPL, 1990a), hiljem tegi EPL-i liikmetele kättesaadavaks ka Skandinaavia psühholoogide eetilised põhimõtted (EPL, 1993). Paralleelselt hakkasime sõnastama omaenda, Eesti taustast ja probleemidest lähtuvaid põhimõtteid. Aastajagu kirjavahetust, ümbersõnastamist ja valikuid lubasid meil 1990.a. märtsi Laualehes välja pakkuda EPL-i Liikme Eetiliste Nõuete projekti (EPL, 1990b) EPL-ile aruteluks, muutmiseks ja täiendamiseks. Ootasime elavat diskussiooni ja saimegi ühe vastuse, mis järgmises Laualehes ilmus: „Pakutud variant on elegantne oma lühiduses ja kõikehõlmav oma sisus, kuid praktilises igapäevatoos kasutu. Ta sobib ühekordseks kasutamiseks - näiteks ametivande andmisel. Võib-olla ta selleks oligi mõeldud. Sel juhul on tema väärtus pigem esteetiline kui eetiline. Selle kõrvale või asemele vajan võimalikult üksikasjalikku reeglistikku, mis oleks töövahendiks igapäevaste eetiliste dilemmaide lahendamisel psühholoogilises treeningus, nõustamises ja psühhoteraapias. Niikaua, kui EPL pole sellist reeglistikku kehtestanud, olen sunnitud pöörduma APA Ethical Standards of Psychologists poole. Märgatavate kultuurierinevuste tõttu seda siiski muutmatul kujul Ameerikast Eestisse üle kanda ei sobi. Ühtlasi tahaksin EPL liikmemaksud tasunud liikmena juhtida Liidu esimehe hr. Jüri Alliku, aseesimehe hr. Tõnis Arro ja Aukohtu liikmete pr. Mare Porgi, pr. Maie Kreegipuu ja hr. Arno Baltini tähelepanu kaheaastasele molutamisele eetikakoodeksi koostamisel ja kinnitamisel, mis heidab varju EPL teovõimele ja eetikale. Lugupidamisega Henn Mikkin.” (EPL, 1990c). See esimene elegantne vastus on tänini jäänud ka viimaseks. EPL-i Liikme Eetilised Nõuded on samal muutmata kujul ära toodud täna esitletavas raamatus ja avatud edasiseks diskussiooniks.

Kuidas me seda koodeksit kasutame? Tutvustame psühholoogiaüliõpilastele. Kõigi puuduste kõrval on lühidusel ka üks eelis – kõik loevad selle läbi ja midagi jääb isegi meelde. Minu tähelepanekute järgi on nii psühholoogiaõpilaste kui tegevpsühholoogide seas kõige tuntum põhimõte: „Psühholoog ei tekita ootusi, mida ta ei suuda täita.” Olen seda kuulnud erinevas kontekstis ja erinevates kohtades, üllatuslikult nii mõnegi suust, kellele ei mäleta kunagi kutse-eetika kursust õpetanud olevat.

Tõepoolest, dilemmaide lahendamiseks jääb sellest väheks. Meie kutse-eetika kursuse õppurid kasutavad Skandinaavia koodeksi kõrval vahel ka APA koodeksit, sagedamini aga EFPA metakoodeksit. Loodetavasti koostab EPL kunagi Põhimõtetele lisaks omaenese Käitumisjuhendi. Aluseks saavad tasapisi kogunevad tegeliku töö eetilised dilemmaad ja probleemsed kaasused. EPL-il on olnud tänini õnn mitte saada ühtki kaebust ei EPL-i liikmete ega ühegi kutsetunnistusega psühholoogi peale. Küll on aga EPL-ile tulnud proteste arvukate juhtumite kohta, kus tegevad isikud on meile tundmata, s.t.

psühholoogina esinevad inimesed, kes on küll kunagi ja kusagil õppinud psühholoogiat, aga kaotanud sideme erialaga või ei ole Kutseseaduse kohaselt oma kvalifikatsiooni tõendanud. Neid oma EPL-i presidendina tegutsemise perioodil lahendades sain meie lühikest koodeksit alati kasutada: kui pahane kaebaja alustab oma protesti tüüpiliselt lausega: „Kas teil psühholoogidele mingi eetika ka kehtib?!”, on vastus lühike: „Jah.”

Viited

- EPL (1989). Teated. *Eesti Psühholoogide Liidu Laualeht nr. 2*, aprill 1989, lk.1.
- EPL (1990a). Psühholoogide eetilised põhimõtted. T.Arro, A.Baltin (toim.).
Rakenduspsühholoogia, 1, lk.15-26.
- EPL (1990b). EPL-i Liikme Eetiliste Nõuded (Projekt). *Eesti Psühholoogide Liidu Laualeht, nr.8*, märts 1990, lk.2-3.
- EPL (1990c). EPL-i kirjavahetus. Henn Mikkin arvab...*Eesti Psühholoogide Liidu Laualeht, nr.9*, sügis 1990, lk.3-4.
- EPL (1993). Skandinaavia psühholoogide eetilised printsiibid. A.Baltin (toim.).
Rakenduspsühholoogia, 3, lk.2-14.